

Zážitková pedagogika jako jeden z impulsů ke změně životního způsobu

současná
situace

Dnešní člověk se čím dál více odcizuje přírodě a už téměř nevnímá či má pocit, že ke svému životu nepotřebuje vnímat, že ptáci létající nízko oznamují brzký příchod deště, že výsadba určité rostliny není vhodná do daného prostředí nebo že některé bylinky mohou pomoci lépe než chemicky připravené léky. Díky některým činnostem současné společnosti jsou přírodní zdroje nenávratně vyčerpávány a je stále méně míst v přírodě, kde může být člověk sám a které nejsou poničeny jeho činnostmi. Je potřeba zvažovat, diskutovat nad životními způsoby lidí a nalézat cestu, jak nastalou situaci řešit.

záměr
eseje

V této eseji se proto budu věnovat některým charakteristikám současné společnosti vztahujícím se k životnímu způsobu a poté naznačím možnosti zážitkové pedagogiky v oblasti učení lidí lépe vnímat přírodu okolo nás.

reakce na
volbu z
možností

V dnešním postmoderním světě je člověk relativně svobodný a nezávislý. Může volit z mnoha možností jak trávit volný čas, jak a kde bude bydlet, jaké bude mít zaměstnání či jak prožije svůj život. Na tuto skutečnost lidé reagují různě. Někteří využívají této možnosti a svůj život si organizují nezávisle na tom, co je pro ně dobré podle názoru médií, módních vln a dalších nástrojů šířících vysoce spotřební konzumní život. Pro další lidi je současný svět problematický a složitý a proto se nechávají zcela nekriticky unášet představou konzumního života.

kvantitativní a
kvalitativní
individualita

Těmito souvislostmi se zabýval i např. Simmel (Dle Librové 2010: 7), který přichází s konceptem *kvalitativní* a *kvantitativní* individuality. *Kvantitativní* individualitou Simmel chápe jedince, jenž je v moderní společnosti v zajetí mocenských struktur a nabídky konzumu a stává se obětí jejich manipulace. V tomto jedinci je potlačena jakákoli kreativita a jeho schopnost kritického uvažování. *Kvalitativní* individualitou je pak podle Simmela jedinec, který se naopak vymaňuje z těchto spárů, chce být jedinečný, odlišovat se a řídit se výhradně tím, co chce. Je orientovaný na seberozvoj, sebeřízení a své soukromí. S tímto konceptem také úzce souvisí odpovědnost lidí za své chování, která je důležitá i z environmentálního hlediska. U *kvalitativní* individuality bychom pravděpodobně více nacházeli odpovědnější chování, než u *kvantitativní* individuality.

co je a není
zážitková
pedagogika

S výše uvedenými znaky dnešního člověka, které jsou významné i z hlediska environmentálně přijatelného způsobu života, a nejen s nimi, pracuje právě zážitková pedagogika. Zážitkově-pedagogické programy jsou stavěny na principu, že člověk se nejlépe učí a rozvíjí svoji osobnost vlastní zkušeností, tedy skrze zážitek ze hry či aktivity. Tyto programy jsou vytvářeny v závislosti na cílech, jichž mají dosáhnout, charakteristikách účastníků a prostředí, ve kterém se odehrávají. Je potřeba je odlišovat od programů, které je zdánlivě mohou připomínat, avšak se liší ve velmi důležitém aspektu: postrádají linii

„pedagogickou“. Za zážitkově-pedagogické programy nepovažuji v tomto smyslu veškeré komerční aktivity zprostředkovávající pouze povrchní zážitek bez hlubšího zaměření na různé složky osobnosti jako je např. jízda na čtyřkolce lesem. Zážitkově pedagogické programy jsou většinou organizovány vyškolenými odborníky a mají promyšlenou dramaturgii akce, kde každá hra či aktivita má své opodstatnění a své místo, a kde program není pouhým seskládáním osvědčených her bez pochopení širších souvislostí.

Zážitkově-pedagogické akce poskytují prostřednictvím různých druhů her a aktivit vytržení z každodenního stereotypu, nabízejí prostor k zamyšlení se nad životem a různými pohledy na svět. Snaží se také vést jedince k odpovědnosti za sebe i svět. Tyto principy by mohly být z environmentálního hlediska nejpodstatnější, jelikož jedinci dávají impuls k podrobení svého hodnotového systému i životního způsobu kritickému myšlení. Programy se dále zaměřují na neméně důležité aspekty životního způsobu, na budování pevných vztahů ve skupině a na podporu tvořivého a kreativního myšlení. Důležitou součástí většiny aktivit je závěrečná reflexe, při níž účastníci za doprovodu zkušeného instruktora reflektují to, co prožili a vzešlá témata z těchto aktivit (Pelánek; Franc, Zounková a Martin 2007).

Existuje mnoho organizací pořádající zážitkově pedagogické programy¹ s menším či větším zaměřením na environmentální problematiku. Některé se snaží na lidi apelovat vyzkoušením si života na farmě propojený s výukou tradičních a méně tradičních řemesel.² Jinde se účastníci programů ocitají v situacích simulujících reálný život například jiného člověka nebo v jiné zemi či za jiných podmínek, a na účastníkovi je, aby v této situaci zaujal nějaký postoj či něco učinil. Účelem je, aby si účastník situaci zažil a zamyslel se nad ní a v nejlepším případě si vzal nějaké ponaučení. Jmenujme například simulační hru Pastýřská idyla (Pelánek 2008: 153), v níž se účastníci stávají farmáři pasoucí ovce na omezeném prostoru pastviny³, na které se tráva nestíhá dostatečně rychle obnovovat. Závěrečná reflexe je pak soustředěna na řešení tohoto problému v reálném životě. Nebo může jít o fyzicky a psychicky náročnou hru, ve které účastníci podrobují své hodnoty kritice.⁴ Zážitkově-pedagogických aktivit a her je nepřehledné množství a není prakticky možné shrnout zde všechny druhy. Co však můžeme říci je, že jejich přínosem z environmentálního hlediska může být zejména inspirace, odlišný pohled na věc a prostor pro rozvoj a vzdělávání člověka.

Abychom však nemluvily pouze o pozitivních stránkách. Negativní stránky mohou tkvět zejména v tom, že akce mohou organizovat nezkušení instruktoři, kteří si nemusí být vědomi dopady svého jednání a mohou tak člověku či přírodě spíše ublížit. Dále také záleží na tom s jakým záměrem je akce dělána a jaký má cíl. S tím souvisí pohnutky organizátorů, kvůli kterým zážitkově-pedagogické akce dělají. Negativní dopady na přírodní prostředí i na

¹ Zážitkově-pedagogické akce pořádají jak orgány státní správy (např. FTVS Univerzity Palackého v Olomouci) tak i neziskové organizace (např. Prázdninová škola Lipnice, Hnutí Brontosaurus, Instruktoři Brno, Velký Vůz, organizace zabývající se environmentální výchovou).

² Například agroturistické programy.

³ Můžeme sledovat paralelu s omezenými přírodními zdroji.

⁴ V extrémním případě se může jednat i o expediční outdoorový program pro mladistvé delikventy, jehož posláním je za přítomnosti zkušených instruktorů v odlehlých přírodních končinách podpořit pozitivní změny v chování a životním stylu klientů a usilovat o posílení zodpovědnosti za sebe i za druhé. Více informací na <http://www.outwardboundwilderness.org/>

principy
zážitkově-
pedagogických
programů

některé
konkrétnější
programy

možná
negativa
zážitkově
pedagogiky

člověka mohou mít v tomto směru zejména ty akce, které jsou motivovány získáním vyššího obnosu peněz než ty, jež jsou motivovány např. zamyšlením se nad určitým tématem.

Neustálé vzdělávání a rozvíjení osobnosti, jak v dětském věku tak v dospělosti, je jedním z faktorů, které mohou pomoci nejen z hlediska hledání a šíření environmentálně přijatelného způsobu života. Zážitková pedagogika poskytuje dobrý nástroj, pokud je ve správných rukou, k rozvíjení osobnosti člověka v různých oblastech a k naučování a rozebírání současných témat. Snaží se rozšířit lidem obzory a to je v dnešní době více než potřebné.

vzdělávání a
rozvíjení
osobnosti
člověka

Literatura

FRANC D., ZOUNKOVÁ D., MARTIN A.: *Učení zážitkem a hrou.* Brno: Computer Press, 2007, ISBN: 978-80-251-1701-9

LIBROVÁ, H.: *Individualizace v environmentální perspektivě: sociologické rámování mění pohled a plodí otázky.* Sociologický časopis, Vol. 46, No. 1., 2010

PELÁNEK, R.: *Příručka instruktora zážitkových akcí.* Praha: Portál, 2008, ISBN: 978-80-7367-353-6